

Köy Enstitüleri

ISSN: 1304-0227

İki Ayda Bir Yayınlanır.

Sayı 25 / Mart-Nisan 2011

Yönetimden

Bahar geldi, ağaçların dallarına su yürüdü. Anadolu'da toprak uyandı. Köy Enstitülerinin kuruluşunun üstünden 71 yıl, kapatılışının üzerinde 57 yıl geçti. Köy Enstitüleri, Köy Enstitülerini kuran büyük eğitimciler; Hasan - Âli Yücel, İsmail Hakkı Tonguç, Ferit Oğuz Bayır, Rauf İnan unutulmuyor. Orada uygulanan eğitim unutulmuyor. Ne zaman eğitim dizgesiyle ilgili bir tartışma olsa, sorunlar dile gelse söz dolaşıp Köy Enstitülerine geliyor...

Bu nedenle, Köy Enstitülerinde uygulanan eğitimin bilimsel ve doğru olarak anlaşılması ve geleceğe taşınması için, bugüne kadar birinci el kaynakları okuyucuya sunduk. Bugünden sonra da sunmaya devam edeceğiz.

Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı, Köy Enstitülü öğretmenlerimizle yaptığı söyleşileri sürdürüyor. On üç öğretmenimizle yaptığı yeni kitabımızı okuyucularımıza ulaştırdık. (Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar 2) Böylelikle tarihe dipnot düştüğümüzü düşünüyoruz. Yeni kitabımız (Köy Enstitüleri ve Edebiyat) yolda. Nisan ayı içinde okuyucuya ulaştıracağız.

...

Okullarımızda II. Yarıyıl başladı. Birinci dönemle ilgili derli toplu değerlendirmeyi Eğitim

Sen yaptı. **“Her geçen gün içten içe çürüyerek bir enkaz haline getirilmiş eğitim sistemimiz 2010 – 2011 eğitim öğretim yılının ilk yarısında da eğitim emekçilerinin çabaları ile okullarda yürütülmeye çalışılmıştır. İlköğretimden başlayarak tam anlamıyla bir yarış içine sokulan çocuklarımız ve gençlerimiz arasındaki eğitim rekabeti, dersanelerle daha da artmış, oluşan dersane sistemi okullarda verilen eğitimin niteliğini tamamen yitirmesine, en temel işlevlerini bile yerine getiremez duruma gelmesine neden olmuştur.”**

Eğitim Sen, çocuk ve gençlerimizin bu enkazın altında yok olmaması için acil adımlar atılması zorunluluğunu bir kez daha ortaya koyuyor. Parasız, bilimsel, demokratik, laik eğitim hizmetinin tüm yurttaşlar için ayırım gözetmeksizin hayata geçirilmesi için somut adımlar atılmasını istiyor...

Geniş halk kesimlerinin eşit, parasız, laik ve bilimsel eğitim olanaklarından yararlanabileceği bir eğitim dizgesi dileğiyle...

Yeni sayımızda görüşmek dileğiyle, tüm güzellikler sizinle olsun...

kevakfi@gmail.com

Köy Enstitülerine Yaklaşım

Niçin Köy Enstitüleri

Köy Enstitülerinin kapatılışının üzerinden uzun yıllar geçti. Ama sanki güncel konu. Aleyhinde yazılanlar, konuşanlar iyice azaldı. Özellikle kuruluşlarının yıldönümlerinde, Nisan aylarında daha çok gündeme gelir, neden böyle? Genelde Türkiye gerçeklerine uyan halkçı bir sistem oluşu, özelde eğitiminin ilkelerine uygunluğu bunun başlıca nedeni olabilir. Sorun çözme görevi olan eğitimin kendisi sorun haline gelince köy enstitülerine çare olarak bakılabiliyor. Bu nedenle de daha çok gündeme geliyor.

Köy enstitülerindeki uygulamaların, ilkelerin çoğu günümüzdeki birçok aksaklıkların giderilmesinin çaresi olabilir. Bu sayıda bunlardan bir kaçına değinmek istiyorum.

a) Uygulanan Siyaset Bakımından;

1- Köy enstitüleriyle ihmal edilmiş geniş kitleye öncelik tanınmıştı. O dönemde bu kitle köylerde yaşayanlardı. Nüfusun %80'ini oluşturuyordu. Bugün gene ihmal edilmekte olan büyük bir kitle var. Bir kısmı köylerde, bir kısmı kentlerde yaşayan bu kitlenin özelliği gelirlerinin düşük oluşudur. Ailelerin çocuklarını özel okullarda isteseler de okutamamaları geniş kitleyi saptamada bir ölçü olabilir. Günümüzde düşük gelirli çoğunluğun eğitimini görmemezlikten gelme hem yanlış, hem tehlikeli bir uygulamadır. Eğitimde özelleştirme geniş halk kitlelerini yönetimden uzaklaştırma projesidir.

2- Köy enstitülerinin bölgesel kurumlar oluşları, parasız yatılı kurumlar oluşları ve o kurumlarda uygulanan sınav sistemleriyle genç nüfusun büyük çoğunluğu için eğitimde fırsat eşitliğini sağlama ortamı hazırlanıyordu. Bölgesel kurumlar oluşlarıyla plan dönemi sonunda, 1955/56 öğretim yılı sonunda en azından ilkököl düzeyinde bölgeler arasındaki dengesizlik giderilmiş olacaktı. Parasız yatılılıkla köylü çocukları için orta ve yüksek öğrenim kapıları açılıyordu. Uygulanan sınav sistemleriyle Diyarbakır'ın bir köyündeki çocukla İstanbul'daki aynı sorunlarla yarıştırmıyordu.

3- Köy enstitülerinin mezunlarıyla ilişkilerin sürdürmeleri nedeniyle onları iyi yetiştirmede, hem de gittikleri köylerde başarılı olmalarında köy enstitülerini sorumlu tutmak doğru bir yoldu. Bugün düzenleme de eğitim fakülteleri ile mezunlarının ilişkisi diploma vermekle bitiyor. Mezunlarının başarısız olmaları halinde hiçbir sorumluluk yüklenmiyorlar.

4- Temel ilke Türkiye gerçeklerini dikkate almak, o gerçekler olumsuz ise olumluya çevirmek yönünde uğraş vermek. Başka bir ülkede o ülke için doğru olanın Türkiye için de doğru olacağı düşüncesine saplanıp kalmamak, taklit fikrinden kaçınmak.

b) Öğretim Yöntemleri Bakımından;

1- **İş eğitimi yöntemi:** Bu yöntem ezberci olmayan, araştırmacı, üretim amaçlı, öğrenciyi öğrenmede etkin kı-

lan yöntem. Adında iş olduğu için sadece el işi anlamını içermez. Kültür dersleri için de, oyun için de, tiyatro sergilemek için de geçerli. Konu Coğrafya dersinde bir konu işlemekse öğrenci o konuyu kitapları, ansiklopedileri, haritaları inceleyerek hazırlar, bulunan bilgilerin pratiğe uygulanmasını bildiren sunumunu yapar. Konu tarım ise bahçede, tarlada üretimin bütün aşamalarında çalışır. Ürettikleri yenir. Konu marangozluk ise öğrenme sınıfta kullanılacak masa, sandalye, yapılırken gerçekleşir. Bütün öğrenme safhalarında öğretmen ansiklopedi gibi bir başvuru aracıdır, yardımcıdır, yönlendiricidir.

2- **Öğrenmeyi öğrenme, öğrenmede süreklilik:** Çağımızda bilimde, teknikte çok hızlı değişimler oluyor. Bu gelişmelere ayak uydurabilmek için öğretmen adaylarında öğrenme alışkanlığının oluşması gerekiyordu. Enstitülerde bu alışkanlık okuma, araştırma alışkanlığı kazandırılarak verilmeye çalışıldı. Enstitülerde zengin kitaplıkların, laboratuvarların, iş alanlarının oluşuyla iş kolaylaşıyordu. Bugün her düzeydeki okul ve üniversitelerde öğrenmenin bu şekilde yapılıp yapılmadığı tartışılabilir. Tartışılması bile umut kırıcı. Yazılı ve görsel basın sanki çok tersi bir alışkanlığın oluşmasına katkı sağlıyor.

3- **Demokrasi amaçlı eğitim:** İlk aşamada ve kısa sürede çocuk, genç her bireyin bilimsel ilköğretime kavuşması seçimlerde ağa, bey, şeyh emrine göre oy kullanmayı sınırlandıracaktı. Öğretmenin köyde demokratik yaşamı gündeme getirmesi köy enstitüsünde yetişmesi ile ilgiliydi. Köy enstitülerinde demokrasi yaşam biçimi haline getirildiğinden öğrenme yaşanarak gerçekleşiyordu. Yaygın bir eleştiri kültürü doğal olarak yerleşiyordu öğretmen adaylarında. Enstitüler sanki öğrenciler tarafından yönetiliyor, enstitü idaresi de bu yönetmeye yardımcı oluyordu.

Yukarda yazılanların günümüz eğitiminde de uygulanması mümkün. Bütçelere yük de getirmez. Yararı ise çok. Eğitim uzmanlarından hayır diyen de pek yok ama uygulanamıyor, uygulanmıyor. Eğitim siyaseti bakımından uygulama işi irade sorunu. Halkçı bir iradenin yetkili bir konuma gelmesiyle ilgili. Altmış yıldır böyle bir iradenin iktidar olduğunu göremiyoruz.

Bağışlarınız için;

Posta Çeki No:

524699

Ziraat Bankası Kızılay Şubesi:

IBAN:

TR420001000685390292475003

Köy Enstitülerinde Demokratik Eğitim

Zeliha Kanalcı

İnsan dünyaya varlık olarak gelir, eğitimle insanlaşma sürecine girer. Ülkemizde insanlaşma süreci Köy Enstitüleriyle hız kazanmış, doruğa çıkmıştır. Ne yazık ki bu aydınlanma, canlanma ve kalkınma projesi zamansız kesintiye uğramış, ülkemiz bugünkü sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle son yıllarda Köy Enstitüleri çok özlenir ve aranır olmuştur.

Köy Enstitüleri, o zamanki Türkiye nüfusunun %80'ini kapsayan köylünün çocuklarını üretici iş ve demokratik eğitim ilke ve yöntemleri içinde eğitmek; onları kulluktan yurttaşlık, ümmetlikten ulus bilicine ulaştırmak, köyü toplumsal, ekonomik ve sosyal alanda içten canlandırmak; köylüyü yönetime katmak, Anadolu'yu aydınlığa kavuşturmak; Atatürk ilke ve devrimlerini köye ulaştırmak amacıyla açılmıştı. Bu büyük bir toplumsal canlanma, kalınan, gelişim ve dönüşüm modeliydi ve ulusaldı.

Köy Enstitülerini güçlü, unutulmaz ve aranır kılan nedenlerden biri onun Türkiye koşullarına göre, Türk eğitimcileri tarafından yaratılmış olmasıdır. Yüksek Köy Enstitüsü'nün kurulmasında, gelişmesinde emeği geçen Sabahattin Eyüboğlu "**Köy Enstitüleri Türk eğitimcilerin ilk orijinal eseri ve köy çocuklarını yaratıcılık destanı olmuştur.**" der. Bu özgün ve destansı kurumlar devam edebilseydi, Cumhuriyetten önceki yorgun, bitkin, bakımsız, her yönden geri bırakılmış kırk bin köyün içi, dışı değişecek, yeni bir köy, yeni bir toplum oluşacaktı. Asıl dava, amaç buydu. Bu amaca ulaşmada Köy Enstitülerinde uygulanan üretici iş ve demokratik eğitim temel ilkelereydi.

Köy Enstitülerinde Demokratik Eğitim Ne İdi, Nasıl Uygulanıyordu?

Demokratik eğitim, Köy Enstitülerinin yaşam biçiminden, çevre koşullarından, duyulan gereksinimlerden, sorunlarından, programlarının özelliğinden, iş alanlarından, yaşam amaçlarından doğmuş, bizzat yaşam içinde kazanılan eğitimdi.

Köy Enstitülerinde laik, bilimsel ve demokratik eğitim; söz, öğüt, tanım, kuru bilgi olmaktan çıkmış, yaşama dönüşmüştür. Sözcüğün tam anlamıyla üretmede, tüketmede, çalışmada etik, özgürlük vardı. Disiplin amacıyla baskı yoktu. İş ve yaşam birliği vardı. Her Enstitü bir aileydi. Enstitünün her yapısı bu aile bireylerince yapılıyor, korunuyor, geliştiriliyor, işletiliyordu. Yeni enstitüler de diğer enstitülerden gelen öğrenci ekipleri ile birlikte imece usulüyle kuruluyordu.

Enstitülerin tüm işlevi orada yaşayan ve çalışanların işbirliğiyle yönetiliyor, yürütülüyordu. Bütün işler öğrenici, öğretmen ve yöneticilerin işbirliğiyle yapılıyordu.

Köy Enstitülerinde öğrenciler özgürlük, eşitlik, bağımsızlık ortamında kendi kendilerini yönetirler; bir yandan da seçtikleri öğrenci ve kol başkanları yoluyla enstitünün tüm işlerinde görevler üstlenirler, gerektiğinde yönetime de katılırlardı. Örneğin; öğrenci başkanı ve başkan yardımcısı enstitünün tüm öğrencilerinin katılımı ile bir aylık süre için seçilirdi. Bunlar da yemekhane, yatakhane, ahır, kümes, aralık, konuk ağırlama, spor ve

temsil kolları vs. başkanlarını seçerek kabinelelerini kurarlar ve öğrenciler tarafından hazırlanan tüzüklere göre bu koca işletmeyi yönetirlerdi.

Öğrenci başkanı ve kol başkanları, sorumlulukları altındaki yerleri tüzüklerine uygun yönetirken geniş bir özgürlük içinde hareket ederlerdi. Öğrenci başkanı okulun tüm işlerinin iyi yürütülmesinden, kol başkanları da kendi kollarının işlerinden sorumlu olurlardı. Öğrenci başkanı öğrencileri ilgilendiren konularda öğretmenler kurulu toplantılarına katılırdı. Bu özgür örgütlenme yöntemiyle öğrenciler, öğretmenler tüm çalışanlar etkin bir biçimde yönetime katılmış oluyordular.

Her hafta Cumartesi günleri, bayrak töreninden sonra haftalık nöbetçi sınıfının eleştirisi özeleştirisi toplantıları yapılırdı. Bu toplantıda enstitünün bir haftalık tüm işleri konuşulurdu, hesaplaşırdı. Enstitünün yöneticisinden öğretmenine, açısına dek kimse bu eleştirinin dışında kalmıyordu. Herkes kendi görüşünü açıklamakta özgürdü.

Bir ay sonraki toplantıda daha geniş bir hesaplaşma olurdu ve yeni öğrenci başkanı seçimi yapılırdı. Cumartesi toplantıları sonucu olarak enstitülerde otorite, disiplin, ceza gibi bir sorun çıkmazdı. Dersliklerde dersler, işliklerde işler böyle yürütülürdü.

1943 yılına dek öğretim programı yoktu. Her enstitü kendi öğretim programını kendi yapardı. Ders programı, konuları, öğretmen, öğrenci, yönetici işbirliği ile tasarlanır, hazırlanır, işlenir ve değerlendirilirdi. Programlar koşullara ve gereksinimlere göre yarım gün, tam gün, haftalık ve aylık olarak yapılırdı. Kimi dersler ardi ardına bir kaçgün sürerdi. Hele iş mevsiminde tüm hafta o işlere ayrılırdı.

Enstitülerde dayak, şiddet kötü söz söylemek yoktu. Kişilik eğitimi vardı.

Böylece Köy Enstitülerinde sağlıklı eleştirisi, özeleştirisi anlayışı geliyordu. Eşitlik, özgürlük Köy Enstitülerinin vazgeçilmez ilkelerindendi. Öğrenciler etki altında kalmadan hem kendilerini, hem enstitüyü yönetiyorlardı.

Burada amaçlanan, kökten kendi kendini yöneten bir toplum oluşturmaktı. Yukardan gelen emir, komutayla değil, var olan durum ve koşullara, kurallara göre ne yapacağına kendi karar verebilen yetkin bireylerden oluşan bir toplum oluşturmaktı. Bu bilinçlenmiş halkın kendi kendini yönetmesi düşünün eyleme geçmesiydi.

Köy Enstitülerinde kusursuz iş yapan, yapabileceğinin en iyisini yapmaya çalışan, başkalarına yardım eden, saygı duyan, bilimsel, bağımsız düşünebilen, sürekli kendini yetiştirmeye çalışan, kendi işini kendi gören, yaşamını denetleyen becerikli iş kahramanlarını yetiştirmiştir.

Köy Enstitüleri masalımsı bir destandı. Halkın uyanışının, kulluktan yurttaşlığa geçişinin, insan oluşunun destanıdır. İlkeleri bugün de geçerlidir. 21. yy Eğitim Sistemi, Köy Enstitüsü Sistemi olacaktır. Köy Enstitülerinin kuramcısı, kurucusu uygulayıcısı İ. Hakkı Tonguç'un sözleriyle "**Geleceğin okulu yaşam ve iş okulu olacaktır... Kişilik eğitiminin temel direği demokratik eğitimidir.**"

Tüm Köy Enstitüsü mezunlarının ve Köy Enstitüsü ruhu taşıyan dostların 17 Nisan Bayramını kutlarım.

Vakfımızdan Haberler

- Eğit – Der Genel Merkezi ile birlikte 26 Şubat 2011 tarihinde, ölümünün 50. yılında Aydınlanmacı Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel’e bir saygı etkinliği düzenledik. Eğit Der Genel Başkanı Mustafa Demir ve Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı’nın açılış konuşmalarıyla başlayan etkinlik, Çetin Gül türkü dinletisiyle sürdü. Hasal-Âli Yücel’in aydınlanmacı yönünün ve yaşamının çeşitli yönleriyle anlatıldığı açıkoturumu Eyyüp Yaşar yönetti. Konuşmacıları: Prof. Dr. Ali Demir ve Mehmet Aydın’dı.
- Başkanımız Erdal Atıcı’nın **Hacı Angı, Adnan Binyazar, Süleyman Çalışkan, Ali Dündar, Nadir Gezer, Cafer Gök, Perihan Gürler, Bilal Kaymakçoğlu, Sabri Kurt, Dursun Kut, Emin Özdemir, Naci Tataroğlu ve Tahsin Yücel** öğretmenlerimizle yaptığı söyleşilerden oluşan “**Anadolu’da Aydınlanma Ateşini Yakanlar 2**” adlı yapıt Vakıf yayınlarından okuyucuya ulaştı.
- “Köy Enstitüleri ve Edebiyat” adlı yapıtımızın yayım hazırlıkları sürüyor. Nisan ayı içinde çıkması için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.
- 16 Mart 2011’de Öğretmen Okullarının Kuruluşu nedeniyle Eğit Der Genel Merkezi ile birlikte “Türkiye’de Din Eğitimi” konulu bir açıkoturum düzenledik. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesinde düzenlenen etkinliği Eğit Der Genel Başkanı Mustafa Demir yönetti. Konuşmacılar: Eğitim Sen Genel Başkanı Zübeyde Kılıç, PSAKD Genel Başkanı Fevzi Gümüş ve Dr. Niyazi Altunya

idi. Etkinliğin açılış konuşmasını Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı yaptı.

- Ankara Kitap Fuarına katıldık. Fuar etkinlikleri içinde “Kuruluşunun 71. yılında Köy Enstitüleri” konulu bir etkinlik düzenledik. Etkinliği Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı yönetti. Konuşmacılar Nedim Şahhüseyinoğlu ve Zeliha Kanalcı’ydı. Fuar süresince imza etkinliği düzenledik. Birçok öğretmenimizi okuyucuyla buluşturduk. Ali Kınacı arkadaşımıza teşekkür ediyoruz.
- 17 Nisan Köy Enstitülerinin kuruluşunun 71. yılı nedeniyle yapacak olduğumuz etkinlerin hazırlıklarını sürdürüyoruz. Bu aşamada belli olan etkinliklerimiz: 14 Nisan’da Ufuk Üniversitesi ile birlikte “Kuruluşunun 71. Yılında Köy Enstitüleri” konulu bir etkinlik düzenliyoruz. 16 Nisan 2011 Cumartesi günü Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi’nde “Köy Enstitüleri ve Yıkılış Süreci” konulu bir açıkoturum düzenliyoruz. Açıkoturumu Erdal Atıcı yönetecek, konuşmacılar: Muzaffer İlhan Erdost, Prof. Dr. Nazife Güngör.
- 17 Nisan 2011 Pazar günü, her yıl düzenlediğimiz; “Geleneksel Köy Enstitülüler Yemeği”miz var. Gecede türkü dinletileri de yer alacak... Yemek davetiyeleri Vakıf merkezimizden edinilebilir...
- **Vakfımız “Eğitim Emek Ödülü”nü** Yönetim Kurulumuz bu yıl **Mehmet Başaran**’a vermeyi uygun görmüştür. Mehmet Başaran’a ödülü 17 Nisan akşamı düzenlenecek olan yemekte verilecektir.

Vakıf Başkanımız Erdal Atıcı bursiyer öğrencilerimizle.

Öğretmen Okullarının açılış açıkoturumu, Fevzi Gümüş, Zübeyde Kılıç, Mustafa Demir, Dr. Niyazi Altunya.

Hasan Ali Yücel'i anma etkinliği: Mehmet Aydın, Eyyüp Yaşar, Prof. Dr. Ali Demir, Çetin Gül.

Ankara Kitap Fuarı etkinliği: Nedim Şahhüseyinoğlu, Erdal Atıcı, Zeliha Kanalcı.

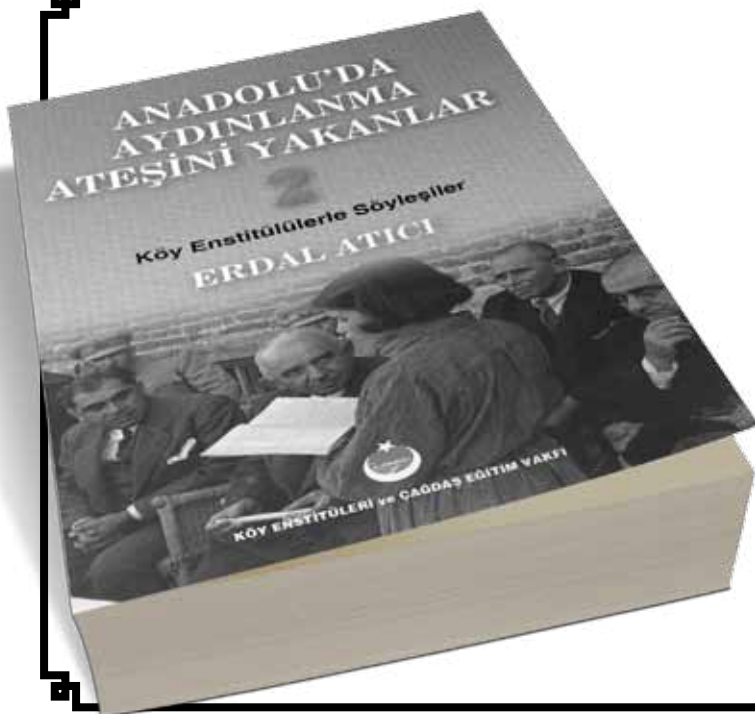
"Ben 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Yasası çıktığında, Ankara'da, Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde görevli idim ve bu yasanın kitaplaşmasında emeğim geçti. Çekilen sıkıntıları yakından izlemiştir. Köylüyü, kadını, erkeğiyle köy okulu yapımında çalıştırma işinin, daha o zamanlar Büyük Millet Meclisi'nde nasıl tepki yarattığını bilirim. Oyle ki, yasanın bu yanı ile ilgili maddesinin gördüğü karşı koyma yüzünden Bakan Hasan Ali Yücel'in umutsuzluğa kapıldığını Tonguç'tan dinlemiştim. Ama iş yoluna girdi ve hızla eyleme geçildi. 1940'lı yıllardayız. Eğitim seferberliğinin özüne akıl erdiremeyen, fakat yukarının gözüne girmek için kendilerini bu yolun ilköçüsü gibi gösteren kimi idarecilerin, yapımı bitiremediği için açılmamış okulları açılmış gibi göstererek, kolay anlaşılmasız bir kandırmacılık yolunu tuttuklarını bilirim. Köy Enstitüleri'ne ve köydeki okul yapımına önce gizliden, sonraki yıllar ise açtıkten açığa karşı gelenlerin başında bu tür idareciler (vali, kaymakam) yer alıyordu."

Melih Cevdet Anday

"17 Nisan'ı Anmak" Cumhuriyet 25 Nisan 1986

Ankara Kitap Fuarı Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı kitap sergi yerimiz.

ANADOLU'DA AYDINLANMA ATEŞİNİ YAKANLAR 2

Köy Enstitüleriyle Söyleşiler
ERDAL ATICI

ÇIKTI

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı

Neler Okuyalım

“Öğretmenim Hasan - Âli Yücel”

Hasan Akarsu

“Öğretmenim Hasan - Âli Yücel” adlı yapıtında, ozan, yazar, eğitimci Mehmet Başaran, “Büyük Aydınlanmacı Hasan - Âli Yücel”i anlatırken, çalışma arkadaşlarını, dönemin siyasal olaylarını da yansıtıyor. Sunuş yazısında, Yücel’in “Devrimci Türkiye’nin ekin yaşamına bir ruh olarak hümanizmayı katanlardan” olduğunu vurguluyor.

Yapıtta, Mehmet Başaran’ın yaşamöyküsü, anıları da yer alıyor. Keçiirtepe Köy Enstitüsü’nden, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü’ne seçilince, zor ayrılıyor ailesinden: “Anam tutamadı gözyaşlarını. Zor bir ayrılık oldu. Hasanoğlan’a geldiğimde buruktu içim, aklım köyde kalmıştı” (s.4). Niçin köyde kalıyor aklı? Aile zor geçiniyor, tarlada çalışacak insana gereksinim var. Yine de babası daha çok okumasına izin veriyor. Hasanoğlan’da “Bir Atlıya” şiirini okurken unutup ve çok utanıyor Başaran. Bakan Hasan - Âli Yücel ise, onu bu sıkıntıdan kurtardığı gibi, bir de şiir okuma dersi veriyor ve şiiri birlikte okuyorlar. Öğrenciyi bir birey olarak benimseyip arka çıkan Bakanlar nerde şimdi? Bir de kızkardeşlerini Keçiirtepe’de okutma sözü veriyor ki bu gerçekleşmiyor. Yıllar sonra karşılaştıklarında, Köy Enstitülerinin kapatılış öyküsünü değerlendiriyor Hasan - Âli Yücel: “Aynı parti içinde iktidar değişmiş, CHP geçmişini yemeye başlamıştı. Düpedüz geriye döndü. Öğretim Birliği Yasası 1948’de delindi. İlahiyat Fakültesi, okullara din dersi...Yapılanları kırıp döktüler. Devrimlerden ödün verirken yarımda kalırsınız sandılar...” (s.12). Reşat Şemsettin Sirer’in, Tevfik İleri’nin gerici uygulamaları, “toplucu aforoz edilen” Köy Enstitülü öğretmenler dönemi ve 27 Mayıs 1960 Devrimi’nin getirdiği özgürlük ortamında yaşananlar, İsmail Hakkı Tonguç’un sevinçten öldüğü söylentisi. Hasan - Âli’nin Tonguç öldüğünde, gözyaşlarıyla yazdığı yazısında, onun düşmanları için bile kötü söz söylemediğini belirtmesi... Mehmet Başaran, Hasan - Âli Yücel’le sık sık görüşüp gelişmeleri değerlendiren bir eğitimci, yazar. İsmet İnönü’nün ikili tavrını eleştiriyor. DP iktidarında MEB olan Avni Başman’ın olumlu yaklaşımını, Köy Enstitülerinde büyük katkısı olan Rüştü Uzel’in görevden alınmasına karşı çıkarak MEB’den ve milletvekilliğinden ayrıldığını anlatıyor. Hasan - Âli Yücel’in CHP organı Ulus Gazetesi’nde yazması bile yasaklanıyor. Tevfik Sağlam’ın konuğuyken, onun evinde kalp durmasından yitiriyoruz Yücel’i, “Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyusu merhalesini”.

DP döneminde, öğretmenlerle ilgili olarak 55 bin dosya tutulduğu biliniyor. Abdülhamit döneminde bile bu değin hafiyelik ve baskı yoktu diyebiliriz. Köy Enstitülerinin getirdiği “özgürleşme eylemi” korkusu bunu yaptıran. Hasan - Âli Yücel’in yaptığı işlerden, gericiler tarafından yargılanması boşuna değil. İşte başardıkları: “Maarif Şurası, Ahlak Şurası, Tercüme Kongresi, Felsefe Terimleri Komisyonu, Köy Enstitüleri, Ortaöğretimde Birlik, Yükseköğretimle ortaöğretimin uyulanması, Dünya klasiklerinin çevrilmesi, Konservatuvar, Üniversite muhtariyeti” (s.57). Dahası var: Ansiklopediler, sözlükler, dergiler vb. DP döneminde neler gelmiyor başına. Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, bir Bakan’ın komünistleri koruduğunu söyleyip açıklamayı da

DP İstanbul Başkanı Kenan Öner’e yaptırıyor. Böylece Hasan - Âli Yücel’i uzun süre uğraştıracak bir dava başlıyor; ama sonunda davayı kazanıyor. Yücel, Tonguç’la birlikte, işliklerde, dersliklerde, tarım alanında destansı bir çalışma başlatan eğitimci. Köy Enstitülerinin kendisine “baba” diye seslenişleriyle mutluluğunun doruğuna erişiyor: “Bu akşam insanlara, bu ölümlü mahluklara verilebilen sıfatların en iyisini bana verdiniz, bana baba dediniz” (s.90).

Mehmet Başaran, Köy Enstitülerini, Yücel’i, Tonguç’u anlatırken anılara da yer veriyor. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş bölümünü bitiren Fevziye Öğretmen, Hakkari Ortaokulu’na atanınca, oranın ilk öğretmeni olarak giderken, Van’da, Hakkari Valisi’nin cibiyle kendisini beklediğini görüyor. O dönemde, öğretmene verilen değeri göstermesi yönünden ilginç bir anı. Çorum’dan çıkıp Hasanoğlan Köy Enstitüsüne okumaya gelen Ali Çuhadar’ın anısı ise Yücel’i anılatırıyor gözümüzde. Okulun basımevinin kömür sobasını yakmakla görevlendirilen Ali Çuhadar, ilk kez kömür sobası yakacak, bilemiyor, yakamıyor. O sırada yanına gelen bir “Amca”, “Evladım sobayı yakamadın. Beraber yakalım mı?” diyerek birlikte yakıyorlar. Yanlarına gelen öğretmen, “Amca”yı görünce hazırla geçiyor. “Amca” gidince, öğretmeninden onun Bakan Hasan Ali Yücel olduğunu öğreniyor Ali Çuhadar. Şimdi böyle “Amca” bulabilir miyiz? diye sormadan edemiyoruz ve yurdumuzun niçin bu duruma düştüğünü daha iyi anlıyoruz. İsmail Hakkı Tonguç’un yaşamöyküsünü de ayrıntılarıyla buluyoruz bu yapıtta. Tonguç da halkın aydınlanmasına adanıyor kendisini. Sürekli eğitim, kendi kendine yönetme, eğlenme hakkı, hafta sonu şenlikleri, serbest okuma etkinlikleriyle buluşan gençlerin yaratacağı yeni bir Türkiye özlemiyle çalışıyor yılmadan. Kitabın ekmekle bir tutulduğu enstitülerde, tüm ülke bir eğitim alanına dönüşüyor.

Köy Enstitülerinin açılış yolu epeyce uzun. Atatürk’ün askerdeki çavuşlardan yararlanma önerisi, Mustafa Necati’nin, Saffet Arıkan’ın girişimleriyle gelişen eğitim kursları, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç’la Köy Enstitülerine ulaşılıyor. 1946 seçimleri ve sonrasında yeni bir süreç, enstitülerin karalanıp kapatılması süreci başlatılıyor. Bu aydınlığı yaratanlar karalanıyor. Yücel, ölümünden bir ay önce, İnönü için, “Bizi yüzüstü bıraktı” diyor. (s171). Cemal Nadir’in çizdiği karikatürde, Unesco toplantısı için gittiği Londra’da, Yücel, “Türk Uçankalesi” olarak nitelen-diriliyor. UNESCO, 1997’yi 100. doğum yılında, Hasan - Âli Yücel’i Anma Yılı olarak kutluyor. Yücel ki, “Cumhuriyet eğitimini, ekinini, sanatını, altın çağına ulaştıran” insan ve gerçek “Devlet Adamı” olarak yaşıyor yüreklerimizde.

Mehmet Başaran, “Büyük Aydınlanmacı, Öğretmenim Hasan - Âli Yücel” adlı yapıtıyla, Köy Enstitüleri tarihini belgelerle, anılarla zenginleştiriyor ve “bir mavi destan” olan Yücel’in “sesini, soluğunu” bugünlere taşıyor.

(*) **Büyük Aydınlanmacı Öğretmenim Hasan-Âli Yücel- Mehmet Başaran, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, Mayıs 2009, 211 s.**

Yitirdiklerimiz

- 1- Mehmet Ali Bilir; 1927-17.02.2011
Akçadağ Köy Enstitüsü Mezunı, Kurucu Üyemiz
- 2- Bekir Sarıoğlu; 1925-25.10.2010
1947 Hasanoğlan Köy Enstitüsü Mezunı
- 3- Alaeddin Görmüş; 14.02.2011
1948 Cilavuz Köy Enstitüsü Mezunı
- 4- Yusuf Asıl; 12.01.2011
Kepirtepe Köy Enstitüsü Mezunı
- 5- Hüseyin Atmaca;
Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Yüksek Köy Enstitüsü Mezunı
- 6- Hazım Zeyrek; 1932-27.01.2011
Sivas Yıldızeli (Pamukpınar) Köy Enstitüsü Mezunı
- 7- Ömer Yalçın; 1950-07.03.2011
Düziçi Köy Enstitüsü Mezunı
- 8- Ahmet Yol; 19.03.2011
Arifiye Köy Enstitüsü ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Mezunı
- 9- Ali Manga; 1928-26.03.2011
1948-49 Gönen Köy Enstitüsü Mezunı

Foça'daki Dinlenme Evlerimizin Kullanımı

Vakfımızın ilk onursal başkanı Sn. Ferit Oğuz Bayır tarafından Vakfımıza bağışlanan Foça'daki 3 villanın yaz dönemi kullanım günleri aşağıda gösterilmiştir. İlgilenenlerin Foça temsilcimiz Sn. Yılmaz Mızrak ile iletişim kurmaları gerekmektedir. (Tel: 0232 812 27 85 veya 0532 464 92 20)

1. Devre	19 Mayıs - 19 Haziran (1 Ay)
2. Devre	19 Haziran - 3 Temmuz
3. Devre	3 Temmuz - 17 Temmuz
4. Devre	17 Temmuz - 31 Temmuz
5. Devre	31 Temmuz - 14 Ağustos
6. Devre	14 Ağustos - 28 Ağustos
7. Devre	28 Ağustos - 11 Eylül

"Köy Enstitüsü hareketinin en önemli yönlerinden biri de öğretmenin görevlerinin yalnızca okuldaki öğrencilere öğretmekle sınırlı kalmayıp, çevreye dönük okul anlayışı bu hareket için de en anlamlı bir uygulamaya alanı bulmuştur. Köy Okulu aynı zamanda da halk eğitimi, bir toplum kalkınma özelliği olarak düşünülmüştü."

Prof. Dr. Cevat Geray
Köy Enstitüleri Konusunda Geleceğe Bakış
Demokrat, 17 Nisan 1980

Bize Gelen Kitaplar

- 1- Mümtaz Boyacıoğlu
"Ben Şiirim"
- 2- Mustafa Gazalıcı
"Eğitim Işığı"
"Barış Zinciri- Barış Derneği Davası; Anılar, Savunma ve Belgeler",
"AKP Döneminde Kadrolaşma Kıskaçında Eğitim"
- 3- Mehmet Aydın
"Çağdaş Yazınımızın Ustaları"
- 4- Ali Demir
"Küreselleşme Sürecinde Yabancı Dil Öğretimi Sorunsalı"
"Uluslararası Gelişmeler ve Türkçenin Durumu, Türk Dil Kurultayı Bildirileri 24 Eylül 2004"
- 5- S. Edip Balkır
"Yeni Hızla Köye Doğru"
- 6- Olcay Set (Uygunlar)
"Celaleddin Set, Bir Eğitimcinin Yaşam Öyküsü"
- 7- YKKED Yayınları
"Mehmet Başaran, Armağan Kitap"
- 8- Ayhan Sarıhan
"Alçak Ülke-Hollanda Gezisi İzlenimleri"
- 9- Prof. Dr. Sinan Bayraktaroğlu
"Yabancı Dil Eğitim Gerçeği - Yabancı Dille Eğitim Yanılgısı"
- 10- Nedim Şahhüseyinoğlu
"Özürlü Demokrasi"
- 11- Nazım Bayata
"Giderayak" (Anılar)
- 12- Erdiç Kalay
"Tarlası Deniz Olan Okul Beşikdüzü Köy Enstitüsü"

VAKFIMIZ ONUR ÜYESİ SAYIN HALİT ÇELENK'E
İSTANBUL BAROSU'NDAN ÖDÜL

İstanbul Barosu, Mahmut Esat Bozkurt Ödülü'nü Vakfımızın Onur Üyesi Sayın Halit Çelenk'e verdi. İstanbul Barosu'nun 2005'ten bu yana verdiği Mahmut Esat Bozkurt Ödülü'ne bu yıl Halit Çelenk layık görüldü. Sağlık sorunları nedeniyle İstanbul'da 9 Nisan'da yapılan ödül törenine katılamayan Çelenk'in ödülünü İstanbul Barosu Başkanı Ümit Kocasakal evinde ziyaret ederek verdi. Çelenk'in eşi Şekibe Çelenk ve kızı Serpil Güvenç'in de hazır bulunduğu ziyarette duygulu anlar yaşandı. Çelenk bu ödülün kendisine verilmesinden dolayı duyduğu mutluluğu belirterek, İstanbul Barosu'na teşekkür etti.

Şiir Köşesi

Abdullah Özkucur

Köy Enstitüleri

Kemalizm oklarının birleştiği ufuktan
Köyleri nura boğdu doğdu bir Ay, bir Güneş
21'e ulaştı sayıları hiç yoktan
TANRI'nın yarattığı Ay'a, Güneş'e bir eş

Renksiz, şekilsiz köye serpiyor kucak kucak
Ölüleri diriltten renk renk ışıklarından
Kansız insan, cansız ruh damla damla yutacak
Hayatı ışıkların gümüş kaşıklarından

Orada yer sarsılır, gök ağlar, TANRI güler
Gönülün kanatlar, ölü ruhlar dirilir
Kazmalar toprak deler, kürekler dağ küreler
Orada kansıza can, cansıza can verilir

Orada kafa işler, yürek işler, el işler
İnsanlar uluslaşır, topraklar vatanlaşır
Sevgi kini eritir neş'e kederi dişler
İş, emek, inan, güven birbiriyle anlaşır

Köy Enstitüleri derler ilim irfan ocağı
O, bizim okulumuz, ikinci evimizdir
Onunla ünlenecek yurdumun dörtbucağı
Bu, candan dileğimiz, bizim yeminimizdir

Ey! Köyümün çocuğu, varsa birkaç gün ömrün
Gel, katıl aramıza, burda insan can bulur
Bu yolda yaşayanlar ölürse eğer birgün
Bir avuç toprak olmaz, tarihte yaprak olur.

KÖY ENSTITÜLERİ VE ÇAĞDAŞ EĞİTİM VAKFI

Mithatpaşa Cad. 62/21 Yenışehir / ANKARA

Tel&Faks: 0312 425 24 68 - Tel: 0312 419 36 34

<http://www.koyenstitulerivakfi.org.tr>

Yayının Adı

Yayının Türü

Yayın Şekli

Yayın Sahibi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Yayın İdare Adresi

E-Mail

Basım Yeri

Köy Enstitüleri

Yaygın Süreli Yayın

2 Aylık - Türkçe

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Adına ERDAL ATICI

ALİ KINACI

Mithatpaşa Cad. 62-21 YENİŞEHİR / ANKARA

kevakfi@gmail.com

Merdiven Reklam Tanıtım

GMK Bulvarı Özveren Sk. No: 13/14 DEMİRTEPE - ANKARA

Tel: 0312 232 30 88 • merdivenreklamtanitim@gmail.com